

**Приложение 4.2.**  
**Програми и проекти**

**Опазване и поддържане на абióтинните компоненти**

**Програма за борба с ерозията** - Тази програма акцентира върху възстановяването на ерозирани терени. Програмата цели: картиране на всички райони, засегнати от ерозионни процеси, определяне на причините за това състояние (сеч, строителство, пешеходен туризъм, паша, моторни превозни средства и др.) и изготвяне на планове и осъществяване на технически намеси за възстановяване на терените. Проектът включва също и мониторинг на териториите, застрашени от ерозия и определяне и изпълнение на конкретни мерки за стабилизирането им.

№	ПРОЕКТ	ЦЕЛ	ОБЕКТ НА ПРИЛАГАНЕ	ОЧАКВАН РЕЗУЛТАТ	ПРИОРИТЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ
1	Мониторинг на засегнатите от ерозия територии и дейности за превенция.	Мониториране на приоритетни места в гората и безлесната зона и в най-сериозно увредените райони около пътищата и пътеките и дейности за превенция.	Избрани райони, засегнати от ерозионни процеси.	Ефективна система за мониторинг на засегнатите от ерозия територии и дейности за превенция на ерозионните процеси.	Висок.

**Опазване и поддържане на абióтинните компоненти**

**Програма за контрол на лавините и борба с последиците от тях**

№	ПРОЕКТ	ЦЕЛ	ОБЕКТ НА ПРИЛАГАНЕ	ОЧАКВАН РЕЗУЛТАТ	ПРИОРИТЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ
1	Проект – Проучване и мониторинг за лавиноопасни зони	Проектът цели: а) картиране на лавиноопасните места; б) анализ на заплахите от лавини и оценка на възможностите	Територията на НП „Рила“.	Повишаване на контрола и управлението на лавините.	Висок.

Опазване и поддържане на абиотичните компоненти

Програма за контрол на лавините и борба с последиците от тях

и методите за превантивни действия;  
в) маркировка и обозначаване на лавиноопасните места,  
разработване на методи за мониторинг на лавините;  
г) разработване на система за връзка и подпомагане на ПСС и БЧК в случаите на пострадали от лавини, предупредителни бюлетини до общините и др.;  
д) обучение на служителите за начин на действие в случай на лавина, оборудване и екипиране със специализирана техника.

Подобряване и оптимизиране на инфраструктурата

**Програма за действие при природни бедствия и аварии** - Програмата включва ежегодна поддръжка на противопожарни просеки, създаване на минерализовани ивици, както и екипиране с пожарогасително оборудване, поддръжка на добра система за комуникации между парка и неговите партньори и предписания за действия при възникване на пожарите.

№	ПРОЕКТ	ЦЕЛ	ОБЕКТ НА ПРИЛАГАНЕ	ОЧАКВАН РЕЗУЛТАТ	ПРИОРИТЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ
1.	Предотвратяване и борба с пожарите.	<p>а) изготвяне на пожароустойчив проект за територията на парка</p> <p>-технически проект за противопожарно устройство;</p> <p>-изграждане (при необходимост) и поддържане на съответни наблюдателни пунктове, създаване на минерализовани ивици, противопожарни просеки на територията на парка;</p> <p>-набавяне на специализирано противопожарно оборудване и екипировка за съответните офиси и пунктове.</p> <p>б) обучение на служители и доброволци;</p>	Територията на НП „Рила“.	Предотвратяване и борба с пожарите	Висок.

**Подобряване и оптимизиране на инфраструктурата**

**Програма за действие при природни бедствия и аварии** - Програмата включва ежегодна поддръжка на противопожарни просеки, създаване на минерализовани ивици, както и екипиране с пожарогасително оборудване, поддръжка на добра система за комуникации между парка и неговите партньори и предписания за действия при възникване на пожарите.

		<p>в) създаване на система за редовна връзка, координация и съвместни действия със съответните партниращи институции като МВР, Националната служба по противопожарна и аварийна безопасност, Министерството на отбраната, Гражданска защита, Национално управление по горите, Общинските администрации и т.н.</p>			
2.	<p>Картиране на опожарените места, оценка на щетите на биогенфонда и перспективи за възобновяване на растителността.</p>	<p>Проектът цели: а) картиране на местоположението на опожарените участъци; б) описание характера на растителността и оценка степента на унищожаване на</p>	<p>Територията на НП „Рила“.</p>	<p>Изготвяне на карта на опожарените места, оценка на щетите на биогенфонда и ефективни действия за преодоляване на последиците от</p>	<p>Висок.</p>

**Подобряване и оптимизиране на инфраструктурата**

**Програма за действие при природни бедствия и аварии** - Програмата включва ежегодна поддръжка на противопожарни просеки, създаване на минерализовани ивици, както и екипиране с пожарогасително оборудване, поддръжка на добра система за комуникации между парка и неговите партньори и предписания за действия при възникване на пожарите.

		екосистемата или фрагмента от нея; в) предписание на необходими мерки и пътища за възобновяване на растителността на засегнатите територии.		пожарите върху растителността.	
3.	Промяна на видовия състав на индикаторни групи водорасли и безгръбначни животни в условията на опожарени участъци и незасегнати насаждения.	Да се съберат данни за видовия състав на индикаторни групи водорасли и безгръбначни животни в условията на опожарени участъци и незасегнати насаждения.	Територията на НП „Рила“.	Данни за промяната на видовия състав на индикаторни групи в условията на опожарени участъци и незасегнати насаждения и оценка на възможностите за възстановяване	Среден

**Подобряване и оптимизиране на инфраструктурата**

**Програма за развитие и поддръжане на инфраструктурата**

№	ПРОЕКТ	ЦЕЛ	ОБЕКТ НА ПРИЛАГАНЕ	ОЧАКВАН РЕЗУЛТАТ	ПРИОРИТЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ
1.	Проект – изготвяне на идейна концепция и типови проекти за архитектурни елементи в парка.	Целта е постигане на информативна, стилна и неподвеждаща посетителите система от знаци, табели и др елементи на територията на парка	Територията на НП „Рила“.	Създаване на единна система от знаци за парка.	Висок.

2.	Поддържане на пътеките извън резерватите	Целта е периодичното поддържане на пътеките.	Територията на НП „Рила“.	Поддържане на пътеките.	Висок.
3.	Проучване на възможностите за алтернативно ползване на непригодни сгради и съоръжения, за нуждите на ДНП „Рила“.	Поддържане, възстановяване, управление или премахване на инфраструктура;	Територията на НП „Рила“.	Оценка, поддържане и използване на инфраструктура.	Висок.

**Опазване и поддържане на биоразнообразието – местообитания и видове в горските територии**

**Програма за управление на горите** Програмата включва мониторинг на санитарното състояние, възпроизводителния капацитет, възрастовата и пространствена структура на горите с цел взимане на мерки и верни управленски решения за осигуряване протичането на естествените процеси на всички нива в горските екосистеми.

№	ПРОЕКТ	ЦЕЛ	ОБЕКТ НА ПРИЛАГАНЕ	ОЧАКВАН РЕЗУЛТАТ	ПРИОРИТЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ
1.	Мониторинг на здравословното състояние на горските екосистеми.	Проектът цели одобрението и прилагането на система от показатели за наблюдение и оценка на санитарното състояние на горите,.	Територията на НП „Рила“.	Биологичен мониторинг на горските екосистеми.	Висок.

**Опазване и поддържане на биоразнообразието – местообитания и видове в безлесните зони**

**Програма за управление на местообитания и видове** Програмата предвижда извършването на комплекс от действия в съответствие с целите за опазване на субалпийските и алпийските местообитания.

№	ПРОЕКТ	ЦЕЛ	ОБЕКТ НА ПРИЛАГАНЕ	ОЧАКВАН РЕЗУЛТАТ	ПРИОРИТЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ
1	Инвентаризация (пространствена и на биоразнообразието) на тревните съобщества в пасищните комплекси и сенокосни ливади.	Проектът цели: а) инвентаризация на пасищата и оценка на тяхната биологична продуктивност. б) анализ на капацитета на пасищата и оптимизиране на тяхното натоварване с цел устойчиво ползване на пасищните ресурси. в) контролирана паша	Обект са тревните растителни съобщества над горна граница на гората.	Актуална информация за разпространението състава, структурата и продуктивността на високопланинските пасища в парка. Създаване на възможности за ефективно зонироване на пасищата.  Контролирана паша и	Висок.

**Опазване и поддържане на биоразнообразието – местообитания и видове в безлесните зони**

**Програма за управление на местообитания и видове** Програмата предвижда извършването на комплекс от действия в съответствие с целите за опазване на субалпийските и алпийските местообитания.

		и мониторинг.		мониторинг.	
2	Изграждане на система за проучвателен и оперативен мониторинг на повърхностни води в зони с интензивна туристическа и друга антропогенна преса	Предпроектни проучвания, проектиране и изграждане на система за проучвателен мониторинг и/или оперативен мониторинг на реките и езерата, застрашени от антропогенна дейност на територията на НП-Рила съгласно изискванията на Закон за водите, Наредба Н-4 за характеризиране на повърхностните води, Наредба 1 за мониторинг на водите и РДВ 2000/60/ЕС:	Територията на НП „Рила“. Зони с интензивен туризъм – Седемте рилски езера, Мальовица, Мусаленски езера и района на Боровец, места за риболовен туризъм и др.; Сериозни водоотнемания и осушаване на речни участъци – Марица, Ибър, Чавча (Стара, Костенецка), Голема Баненска река и др. за осигуряване на проводимост за мигриращите пъстървови риби (препоръки за рибни проходи и други съоръжения, където е разумно от екологична и икономическа гледна точка). Подобни системи за мониторинг следва да включват като минимум биологични елементи за качество (БЕК), такива като фитопланктон, водна	Данни за актуалното състояние на водни обекти в натоварени туристически райони	Висок



**Опазване и поддържане на биоразнообразието – местообитания и видове в безлесните зони**

**Програма за управление на местообитания и видове** Програмата предвижда извършването на комплекс от действия в съответствие с целите за опазване на субалпийските и алпийските местообитания.

			макрофитна флора, фитобентос, макрозообентос и рибна фауна; хидроморфологични елементи – хидроложки параметри, морфологични условия, непрекъснатост на реките; физико-химични елементи		
3	Инвентаризация (пространствена и на биоразнообразието) и мониторинг на състоянието на местообитания 7140 и 91D0 и пилотно възстановяване целеви торфища.	Проучване и опазване на уникалните торфища в Рила чрез мониторинг и ранно регистриране на неблагоприятни промени, както и навременно реагиране за тяхното неутрализиране.	Територията на НП „Рила“.	Опазване на уникалните торфища в Рила чрез мониторинг и ранно регистриране на неблагоприятни промени, както и навременно реагиране за тяхното неутрализиране.	Среден

**Опазване и поддържане на биоразнообразието – местообитания и видове в безлесните зони**

**Програма за управление на ресурсите от лечебни растения, горски плодове, гъби и др.**

№	ПРОЕКТ	ЦЕЛ	ОБЕКТ НА ПРИЛАГАНЕ	ОЧАКВАН РЕЗУЛТАТ	ПРИОРИТЕТ ЗА
---	--------	-----	--------------------	------------------	--------------

**Опазване и поддържане на биоразнообразието – местообитания и видове в безлесните зони**

**Програма за управление на ресурсите от лечебни растения, горски плодове, гъби и др.**

					ИЗПЪЛНЕНИЕ
1.	Мониторинг на състоянието на популациите и ресурсите от лечебни растения, горски плодове и гъби.	Ежегодно наблюдение и оценка на състоянието на популациите и ресурсите от лечебни растения, горски плодове и гъби във връзка със Заповед на министъра на ОСВ с № РД 12/09.01.2004 г.	Територията на НП „Рила“.	Събиране на данни за състоянието на популациите и ресурсите от лечебни растения, горски плодове и гъби.	Висок.
2.	Инвентаризация и контрол на популацията на алпийски лапад в НП Рила.	Да бъде регулирана числеността на популацията на алпийски лапад на територията на НП Рила.	Територията на НП „Рила“.	Контрол на популацията на алпийски лапад в НП Рила.	реден
3.	Картиране и мерки за опазване на популациите от <i>Rhodiola rosea</i> и <i>Gentiana lutea</i> в НП Рила.	Локализиране и картиране на местообитанията на популациите от <i>Rhodiola rosea</i> и <i>Gentiana lutea</i> , създаване на програма от конкретни дейности по опазване и поддържане на популациите.	Територията на НП „Рила“.	Опазване на популациите от <i>Rhodiola rosea</i> и <i>Gentiana lutea</i> в НП Рила.	Висок.

**Опазване и поддържане на биоразнообразието**

**Програма за намаляване и контрол над неместните видове**

№	ПРОЕКТ	ЦЕЛ	ОБЕКТ НА ПРИЛАГАНЕ	ОЧАКВАН РЕЗУЛТАТ	ПРИОРИТЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ
1	Разпространение и оценка на присъствието на неместни видове в естествените екосистеми.	а) картиране на разпространението на неместните видове растения и животни в парка (цел на проекта в частност е да се оцени състоянието на горските екосистеми и ихтиофауната в парка по отношение присъствието на екзотични видове); б) оценка на непосредствените и дългосрочните въздействия на тези видове върху биологичното разнообразие на парка; в) определяне стратегиите и технологиите за неутрализиране	Територията на НП „Рила“.	Оценката на инвазията на неместни видове в естествените екосистеми и опазване естественото състояние на компонентите на биоразнообразието.	Среден

**Опазване и поддържане на биоразнообразието**

**Програма за намаляване и контрол над неместните видове**

		присъствието на неместни видове в естествените екосистеми на парка			
2.	Проучване на разпространението и мерки за опазване на европейския лалугер ( <i>Spermophilus citellus</i> ).	По- добро познаване на състоянието на популацията на лалугера в Парка и подобряване на нейното опазване	Територията на НП „Рила“.	По- добро опазване на популацията на европейския лалугер	Висок

**Научни изследвания и мониторинг**

**Програма за научни изследвания и мониторинг** - Програмата включва инвентаризация на биоразнообразието, картиране и оценка на състоянието на популации на растения и животни.

№	ПРОЕКТ	ЦЕЛ	ОБЕКТ НА ПРИЛАГАНЕ	ОЧАКВАН РЕЗУЛТАТ	ПРИОРИТЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ
1.	Проучване и оценка на флората и растителността в НП „Рила“. Проектът включва следните задачи: 1. Картиране и оценка за присъствието на консервационно значими видове по катерачните обекти. 2. Оценка на разнообразието на флората и растителността по варовитите терени. 3. Проучване на Семейство	Да се проучат и оценят избрани по-слабо изследвани и чувствителни елементи на флората и растителността в НП „Рила“.	Територията на НП „Рила“.	Повишаване познанията за биоразнообразието на ниво флора и растителност на територията на парка.	Висок.

**Научни изследвания и мониторинг**

**Програма за научни изследвания и мониторинг** - Програмата включва инвентаризация на биоразнообразието, картиране и оценка на състоянието на популации на растения и животни.

	<p>Салепови (<i>Orchidaceae</i>).</p> <p>4. Проучване на Декоративни диворастящи растения.</p> <p>5. Проучване и оценка на състоянието на популациите от консервационно значими видове от висшата флора в района на Мусаленските езера и Седемте езера.</p> <p>6. Проучване на популациите консервационно значимите видове мъхове.</p>				
2.	Мониторинг на целевите видове от НСМБР.	Теренни проучвания за проследяване на състоянието на популациите на видовете от НСМБР.	Територията на НП „Рила“.	Събиране на данни, анализ и оценка на състоянието на популациите на целевите видове от НСМБР. Данните ще бъдат използвани и при докладването по чл. 17.	Висок.
3.	Мониторинг върху разпространението и динамиката на популации на бозайници. Проектът включва следните задачи:	Ежегодно наблюдение върху разпространението, количествена и качествена характеристика на популации на едри хищници, едри хищници, едри	Територията на НП „Рила“.	Данни за разпространението, количествена и качествена характеристика на популации на едри хищници, едри тревопасни и	Висок.

**Научни изследвания и мониторинг**

**Програма за научни изследвания и мониторинг** - Програмата включва инвентаризация на биоразнообразието, картиране и оценка на състоянието на популации на растения и животни.

	качествена характеристика на популации едри тревопасни.	тревопасни и динамика на популацията на лалугера в района на вр. Белмекен във връзка със Заповед на министъра на ОСВ с № РД 12/09.01.2004 г.		динамика на популацията на лалугера в района на вр. Белмекен.	
4.	Качествена и количествена характеристика на видове от безгръбначната фауна със стенотопно и точково разпространение.	Да се направи качествена и количествена характеристика на видове от безгръбначната фауна със стенотопно и точково разпространение.	Територията на НП „Рила“.	Качествена и количествена характеристика на видове от безгръбначната фауна със стенотопно и точково разпространение.	Среден
5.	Прилепи – видово разнообразие и разпространение на територията на НП “Рила”.	Да се съберат данни за разнообразието и разпространението на прилепите на територията на НП “Рила”.	Територията на НП “Рила”.	Информация за видовото разнообразие и разпространение на прилепите на територията на НП “Рила”.	Среден
6.	Мониторинг на състоянието и разпространението на индикаторни видове птици – глухар ( <i>Tetrao urogalus</i> ), трипръст кълвач ( <i>Picoides tridactylus</i> ), врабчова кукумявка ( <i>Glaucidium passerinum</i> ),	По- добро познаване на състоянието на приоритетните видове птици в Парка и подобряване на	Територията на НП “Рила”.	По- добро опазване на местообитанията и популациите на индикаторни видове птици	Висок.

**Научни изследвания и мониторинг**

**Програма за научни изследвания и мониторинг** - Програмата включва инвентаризация на биоразнообразието, картиране и оценка на състоянието на популации на растения и животни.

	пернатонюга кукумявка ( <i>Aegolius funereus</i> ), скален орел ( <i>Aquila chrysaetus</i> )..	тяхното опазване			
7.	Проучване условията за възстановяване на лешоядите в Национален парк "Рила".	Да се проучат условията за възстановяване на лешоядите в Национален парк "Рила".	Територията на НП „Рила“.	Проучване условията за възстановяване на лешоядите в Национален парк "Рила".	Висок.
8.	Проучване на ихтиофауната в реките на територията на НП „Рила“.	Да се проучи ихтиофауната в реките на територията на НП „Рила“ и се съберат данни за автохтонните видове риби, вкл. чрез генетични проучвания.	Територията на НП „Рила“.	Информация за ихтиофауната в реките на територията на НП „Рила“ данни за автохтонните видове риби.	Висок.

**Развитие на природосъобразен туризъм**

**Програма за управление на отпадъците** Програмата включва да бъдат разработени съвместно с партньорите на парка и с ръководителите на съоръженията и туристическите бази проекти за: (1) управление на твърдите отпадъци по туристическите маршрути – пътеки и пътища; (2) управление на твърдите отпадъци съвместно с базите в парка; (3) управление на отпадъчните води ъвместно с базите.

№	ПРОЕКТ	ЦЕЛ	ОБЕКТ НА ПРИЛАГАНЕ	ОЧАКВАН РЕЗУЛТАТ	ПРИОРИТЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ
1.	Изготвяне и изпълнение на Програма за управление на отпадъчните потоци – битови отпадъци, отпадъчни води, утайки.	Проектът цели: а) да се разработи система за	Територията на НП „Рила“ и прилежащите територии	Разработване и изпълнение на програма за	Висок.

**Развитие на природосъобразен туризъм**

**Програма за управление на отпадъците** Програмата включва да бъдат разработени съвместно с партньорите на парка и с ръководителите на съоръженията и туристическите бази проекти за: (1) управление на твърдите отпадъци по туристическите маршрути – пътеки и пътища; (2) управление на твърдите отпадъци съвместно с базите в парка; (3) управление на отпадъчните води ъвместно с базите.

		събиране на твърдите отпадъци на всички входно-изходни пунктове в парка; изграждане на пречиствателни съоръжение за отпадни води от хижите.		управление на битовите отпадъци, генерирани от посетителите на парка	
2.	Получаване на биогаз от отпадъчните битови води и инсталиране на системи за когенерация в хижите и почивните бази, с цел оползотворяване за отопление и ел.енергия.	Проучване на възможностите за получаване на биогаз от отпадъчните битови води и инсталиране на системи за когенерация в хижите и почивните бази, с цел оползотворяване за отопление и ел.енергия.	Територията на НП „Рила“.	Намаляване ползването на природните ресурси. Минимизиране на нарушенията на средата в следствие на прокарване на нови комуникации. Постигане на безконфликтна автономност на обектите	Среден.
3.	Инсталиране на ВЕИ за собствени нужди.	Проучване на възможностите и допустимостта за инсталиране на ВЕИ за собствени нужди (покривни соларни панели и др.)	Територията на НП „Рила“.		Висок.



**Развитие на природосъобразен туризъм**

**Програма за управление на отпадъците** Програмата включва да бъдат разработени съвместно с партньорите на парка и с ръководителите на съоръженията и туристическите бази проекти за: (1) управление на твърдите отпадъци по туристическите маршрути – пътеки и пътища; (2) управление на твърдите отпадъци съвместно с базите в парка; (3) управление на отпадъчните води ъвместно с базите.

4	Поддъжане на туристическите маршрути	Осигуряване на добри условия за посетителите на парка	Територията на НП „Рила“.	Постигане на необходимото по отношение на безопасност, естетически качества и възможност за бързо придвижване състояние на туристическите маршрути	Висок
---	--------------------------------------	---	---------------------------	--	-------

**Създаване на условия за рекреация**

**Програма – трасета за специализиран туризъм**

№	ПРОЕКТ	ЦЕЛ	ОБЕКТ НА ПРИЛАГАНЕ	ОЧАКВАН РЕЗУЛТАТ	ПРИОРИТЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ
1.	Развитие на система от трасетата за специализиран туризъм (планинско колоездене, алпинизъм, велотуризм, езда, извънпистови ски). Предвиждат се следните задачи: а) определяне, маркиране, обозначаване и оборудване на мрежа от катерачни обекти, трасета за велотуризм и езда; б) определяне на норми и условия за осъществяването им.	1. Адекватно картиране и категоризиране на популярните маршрути за планинско колоездене, ски туризъм, включително и вариантите за спускане, както и на основните подходи към маршрути за зимен алпинизъм. Събиране	Територията на НП „Рила“.	Изготвяне на цифров модел на трасетата за специализиран туризъм (алпинизъм, велотуризм, езда, извънпистови ски).	Среден

Създаване на условия за рекреация

Програма – трасета за специализиран туризъм

		<p>на данни за честота на ползване на маршрутите чрез мониторинг или на анкетен принцип.</p> <p>2. Адекватно картиране, категоризиране и описване на потенциалните опасности на най-популярните маршрути за фриирайд спускания в близост до хижи и ски съоръжения. Събиране на данни за честота на ползване на маршрутите чрез мониторинг.</p> <p>3. Маркиране на маршрути за ски туризъм и начални точки на най-популярни маршрути за фриирайд спускания.</p>			
2.	Мониторинг на трасетата за специализиран туризъм и оценка на тяхното въздействие върху биологичното разнообразие.	Мониторинг състоянието на трасетата за специализиран туризъм (алпинизъм и	Територията на НП „Рила“.	Изготвяне на оценка за въздействието на трасетата за специализиран туризъм върху	Висок.

**Създаване на условия за рекреация**

**Програма – трасета за специализиран туризъм**

		извънпистови ски) и оценка на тяхното въздействие върху биологичното разнообразие.		биологичното разнообразие.	
--	--	--	--	----------------------------	--

**Образование, обществена информация и партньорства**

**Програма за интерпретация и образование** - Интерпретирането в Национален парк "Рила" ще бъде насочено към 6 главни теми: (1) биологично разнообразие, естествена история, растения и животни; (2) застрашени и поставени в опасност видове; (3) пейзажи, геология и климат в парка; (4) местна култура и история; (5) съвременни партньорства в парка и местни общности; (6) ролята на Парковата дирекцията в управлението и дейността на парка.

№	ПРОЕКТ	ЦЕЛ	ОБЕКТ НА ПРИЛАГАНЕ	ОЧАКВАН РЕЗУЛТАТ	ПРИОРИТЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ
1.	Природозащитно образование. Предвиждат се следните задачи: а) Работа с местни училища, като паркът се използва за класна стая – "Парковете като класна стая"; б) Зелено училище за родители; в) Съвместна дейност с Природонаучният отдел на музея в Благоевград и природозащитният център за Национален парк "Рила" в него, за увеличаване броя на участниците в интерпретативните програми и в градска среда. "Паркът в града" или "Паркът в музея". г) "Рила – позната и непозната". д) Създаване на атрактивен, и	Целта на проекта е да се обогатят знанията на децата от местни училища, родители и туристите в парка за малко познатите компоненти от биоразнообразието на НП „Рила“, но с огромна роля за функционирането на алпийските и субалпийски екосистеми.	Територията на НП „Рила“.	Популяризиране на растителното и животинско разнообразие в парка	Висок.

	<p>достъпен за широката аудитория определител на мъховете в НП Рила, целящ запознаване на посетителите с мъховото разнообразие в различните местообитания. Това ще е първия фотоопределител на мъхове в България.</p> <p>е) Изработване на образователни материали за водораслите.</p> <p>ж) Популяризиране на растителното и животинско разнообразие в парка с акцент върху редките и застрашени видове с цел тяхното опазване.</p>				
2.	<p>История и култура на парка – опазване на обектите и интерпретиране Акценти на този проект са високопланинския римски път, ловната хижа на Цар Борис III на Саръгол, вдъхновението от творбите на Иван Вазов.</p>	<p>Целта на проекта е да се картират, опазват и интерпретират паметници на културата и исторически ценни обекти съвместно със съответните органи.</p> <p>Необходими са съвместни дейности с Агенцията за арегионално развитие на Рила</p>	<p>Територията на НП „Рила“.</p>	<p>История и култура на парка – опазване на обектите и интерпретиране.</p>	<p>Висок.</p>
3.	<p>Образователна програма за вредите от нерегламентираното движение на МПС.</p>	<p>Да се проведе разяснителна кампания за вредите от нерегламентираното движение на МПС като заплахата с последствията за:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>-водните ресурси</li> <li>-растенията</li> <li>-дивите животни</li> <li>-шумово замърсяване</li> <li>-намаляване на рекреационната стойност на Рила</li> <li>-туристите при лавинни нещастия.</li> </ul>	<p>Територията на НП „Рила“.</p>	<p>Намаляване на нерегламентираното движение на МПС.</p>	<p>Висок.</p>
4	<p>Изграждане на информационен</p>	<p>Популяризиране на НП „Рила“</p>	<p>Територията на НП</p>	<p>Повишаване на</p>	<p>Висок</p>

	център в : Благоевград и Семково		„Рила“.	осведомеността за парка	
5.	Изграждане на посетителски центрове в Мальовица и Боровец	Популяризиране на НП „Рила“	Територията на НП „Рила“.	Повишаване на осведомеността за парка	Висок

**Образование, обществена информация и партньорства**

**Програма за развитие на природосъобразен бизнес**

№	ПРОЕКТ	ЦЕЛ	ОБЕКТ НА ПРИЛАГАНЕ	ОЧАКВАН РЕЗУЛТАТ	ПРИОРИТЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ
1.	Център за екологично обучение	Създаването на център за екологично обучение.	Територията на НП „Рила“.	Повишаване на екологичната култура.	Висок.
2.	Бизнес-предприемачество в парка.	(1) разработване на концепцията за рекламен маркетинг за националните паркове; (2) определяне и оценка на продуктите, включително проучване (3) възможности за партньорство с частния сектор; (4) разпространение на продукти и услуги и маркетинг; (5) реинвестиране, растеж и планиране на дейността. Необходими са съвместни дейности с	Територията на НП „Рила“.	Повишаване на екологичната култура. Като естествен резултат от този проект ще бъдат по-малки проекти за изпълнение на конкретни дейности.	Среден.

		Агенцията за регионално развитие на Рила			
3.	Партньорства с близките курортни комплекси. Проектът предвижда съвместното разработване на туристически програми, услуги и информация с курортните комплекси в близост до парка (Боровец, Трещеник, Костенец, Паничище и др).	Целта е съвместното разработване на туристически програми, услуги и информация с курортните комплекси в близост до парка (Боровец, Трещеник, Костенец, Паничище и др). Необходими са съвместни дейности с Агенцията за регионално развитие на Рила	Територията на НП „Рила“.	Курортните комплекси ще разнообразят набора от услуги, които предлагат и ще прибавят към финансовите си резултати. За парка това е възможност за привличане на повече посетители, съответно “продажба на посетителски услуги и продукти” и съответно спечелени нови поддръжници.	Висок.

#### Образование, обществена информация и партньорства

**Програма за адаптивно управление на природните ресурси** - Програмата включва: а) идентифициране на видовете и находищата на природните ресурси, които имат икономическа стойност и могат да бъдат ползвани без това да ощетява природата; б) идентифициране на заинтересовани събиратели и заготовители от местното население, които проявяват интерес към прилагане на принципите на съвместното управление на природните ресурси, подпомагане на асоциирането им; в) определяне на нормите и условията за събиране на ресурсите от парка; г) съвместна програма за контрол на прилагането на нормите и за мониторинг на ресурсите; д) бизнес-планиране и управление на предприемачески инициативи, които да носят социално-икономически ползи за местните хора.

№	ПРОЕКТ	ЦЕЛ	ОБЕКТ НА ПРИЛАГАНЕ	ОЧАКВАН РЕЗУЛТАТ	ПРИОРИТЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ
1.	Култивиране на редки и ценни високопланински лечебни растения	Култивиране на високопланински	Прилежащите територии на НП	Алтернатива на събирането на	Висок.

**Образование, обществена информация и партньорства**

**Програма за адаптивно управление на природните ресурси** - Програмата включва: а) идентифициране на видовете и находищата на природните ресурси, които имат икономическа стойност и могат да бъдат ползвани без това да ощетява природата; б) идентифициране на заинтересовани събирачи и заготовители от местното население, които проявяват интерес към прилагане на принципите на съвместното управление на природните ресурси, подпомагане на асоциирането им; в) определяне на нормите и условията за събиране на ресурсите от парка; г) съвместна програма за контрол на прилагането на нормите и за мониторинг на ресурсите; д) бизнес-планиране и управление на предприемачески инициативи, които да носят социално-икономически ползи за местните хора.

№	ПРОЕКТ	ЦЕЛ	ОБЕКТ НА ПРИЛАГАНЕ	ОЧАКВАН РЕЗУЛТАТ	ПРИОРИТЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ
	срещащи се на територията на НП "Рила	лечебни растения с консервационен статут, които са част от флората на НП "Рила" и представляват търговски интерес.	„Рила“.	природни ресурси от територията на парка. Подпомагане опазването на редки и ценни високопланински лечебни растения срещащи се на територията на НП "Рила.	
2.	Създаване на предприятия за преработка на ресурсите.	Целта е да се подпомогне създаването на предприятия за преработка на ресурсите чрез осигуряване на експертна помощ за проучване на пазари и съставяне на бизнес-планове, както и осигуряване на достъп до кредитни възможности.  Необходими са	Прилежащите територии на НП „Рила“.	Предполага се, че добавянето на стойност към природните продукти, събирани в парка или в района на парка, ще допринесе за решаването на социално-икономическите проблеми на селищата около парка чрез създаване на работни места. Това от	Среден

**Образование, обществена информация и партньорства**

**Програма за адаптивно управление на природните ресурси** - Програмата включва: а) идентифициране на видовете и находищата на природните ресурси, които имат икономическа стойност и могат да бъдат ползвани без това да ощетява природата; б) идентифициране на заинтересовани събирачи и заготовители от местното население, които проявяват интерес към прилагане на принципите на съвместното управление на природните ресурси, подпомагане на асоциирането им; в) определяне на нормите и условията за събиране на ресурсите от парка; г) съвместна програма за контрол на прилагането на нормите и за мониторинг на ресурсите; д) бизнес-планиране и управление на предприемачески инициативи, които да носят социално-икономически ползи за местните хора.

№	ПРОЕКТ	ЦЕЛ	ОБЕКТ НА ПРИЛАГАНЕ	ОЧАКВАН РЕЗУЛТАТ	ПРИОРИТЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ
		съвместни дейности с общините		своя страна ще намали натиска върху природните ресурси, които се генерира на основата на икономическите потребности на местните хора.	
3.	Партньорства с местните занаятчии	Подпомагане на местни инициативи за развитие на малък и среден бизнес.  Необходими са съвместни дейности с Агенцията за регионално развитие на Рила	Прилежащи територии на НП „Рила“	Създаване на условия за доходи от занаятчийство и реклама на местното производство	Висок
4.	Проекти „Малки предприятия“	Да се проучат и определят възможностите за развитие на малки предприятия в партньорство с ДНП Рила. Да се	Прилежащи територии на НП „Рила“	Осигуряване на заетост и доходи за местното население	Висок



**Образование, обществена информация и партньорства**

**Програма за адаптивно управление на природните ресурси** - Програмата включва: а) идентифициране на видовете и находищата на природните ресурси, които имат икономическа стойност и могат да бъдат ползвани без това да ощетява природата; б) идентифициране на заинтересовани събирачи и заготовители от местното население, които проявяват интерес към прилагане на принципите на съвместното управление на природните ресурси, подпомагане на асоциирането им; в) определяне на нормите и условията за събиране на ресурсите от парка; г) съвместна програма за контрол на прилагането на нормите и за мониторинг на ресурсите; д) бизнес-планиране и управление на предприемачески инициативи, които да носят социално-икономически ползи за местните хора.

№	ПРОЕКТ	ЦЕЛ	ОБЕКТ НА ПРИЛАГАНЕ	ОЧАКВАН РЕЗУЛТАТ	ПРИОРИТЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ
		подпомогне връзката между проектите за малки предприятия, свързани с парка с други организации и проекти, предлагащи технически съвети, анализи и изготвяне на планове за малки фирми, разработване на продукти, маркетинг, реклама, контрол на качеството и др.			
5	Проучване на възможности и присъединяване на НП „Рила“ към европейски и международни мрежи от сходни по значимост и защита паркове	Осигуряване на възможност за съвместни дейности на европейско ниво и популяризиране на парка	Територията на НП „Рила“	Паркът – част от европейски международни и мрежи и институции, свързани с опазването на естествени екосистеми и Натура 2000 зони	Висок
6.	НП "Рила" - част от Европейската и Световна Геопарк мрежа	Изучаване, развитие и укрепване връзките между геоложкото наследство и всички други аспекти на	Територията на НП Рила и Рилски общини	Идентифицирана територия, управленска структура, план за развитие, идентифицирани	Висок

**Образование, обществена информация и партньорства**

**Програма за адаптивно управление на природните ресурси** - Програмата включва: а) идентифициране на видовете и находищата на природните ресурси, които имат икономическа стойност и могат да бъдат ползвани без това да ощетява природата; б) идентифициране на заинтересовани събирачи и заготовители от местното население, които проявяват интерес към прилагане на принципите на съвместното управление на природните ресурси, подпомагане на асоциирането им; в) определяне на нормите и условията за събиране на ресурсите от парка; г) съвместна програма за контрол на прилагането на нормите и за мониторинг на ресурсите; д) бизнес-планиране и управление на предприемачески инициативи, които да носят социално-икономически ползи за местните хора.

№	ПРОЕКТ	ЦЕЛ	ОБЕКТ НА ПРИЛАГАНЕ	ОЧАКВАН РЕЗУЛТАТ	ПРИОРИТЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ
		природното, културно и духовно наследство на района. Утвърждаване на доброволен знак за качество за стимулиране местната общност и социално-икономическото развитие на региона чрез реализация на интегриран проект. Създаване на мрежа от партньорства за социално-икономически напредък на региона. Ясна различимост на туристически подрайон Рила от туристически район Рила-Пирин		геотопи, изготвено апликационно досие, интерпретативни форми, цялостна концепция за медиация, успешна кандидатура в Европейската геопарк мрежа	
6	Създаване на общ информационен портал за Рила	Създаване на маркетингов инструмент и изграждане на модерна визия за региона и	Територията на НП Рила, ДНП „Рила“	Наличие на общ информационен портал за Рила с цялостна информация за Национален парк Рила и резерват	Висок

**Образование, обществена информация и партньорства**

**Програма за адаптивно управление на природните ресурси** - Програмата включва: а) идентифициране на видовете и находищата на природните ресурси, които имат икономическа стойност и могат да бъдат ползвани без това да ощетява природата; б) идентифициране на заинтересовани събирачи и заготовители от местното население, които проявяват интерес към прилагане на принципите на съвместното управление на природните ресурси, подпомагане на асоциирането им; в) определяне на нормите и условията за събиране на ресурсите от парка; г) съвместна програма за контрол на прилагането на нормите и за мониторинг на ресурсите; д) бизнес-планиране и управление на предприемачески инициативи, които да носят социално-икономически ползи за местните хора.

№	ПРОЕКТ	ЦЕЛ	ОБЕКТ НА ПРИЛАГАНЕ	ОЧАКВАН РЕЗУЛТАТ	ПРИОРИТЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ
		възможностите които предоставя, чрез ползване достиженията на високите технологии. Ясна различимост на туристически подрайон Рила от туристически район Рила-Пирин		Риломонастирска гора, Рилските общини, възможности и условия за спортни дейности, културно - историческо наследство, атракциони, календар на събития, интерактивни пешеходни и вело маршрути, възможности за настаняване, времето, местни производства и традиции, резервационна система, мобилни приложения, инкорпориране и надграждане на ГИС и мобилни приложения.	
7	Организиране на ежегодни фестивали, научни форуми, културни и спортни прояви и др.	Формиране на местна Добавена стойност, подобряване качеството на живот на местната общност, окрупняване на събитията за по-добър маркетинг, устойчивост, фокус и идентичност,	Територията на НП Рила, Рилски общини, структурите на гражданското общество и бизнеса	Ежегоден календар за съвместни прояви между ДНП Рила, Рилски общини, структурите на гражданското общество и бизнеса	Среден

**Образование, обществена информация и партньорства**

**Програма за адаптивно управление на природните ресурси** - Програмата включва: а) идентифициране на видовете и находищата на природните ресурси, които имат икономическа стойност и могат да бъдат ползвани без това да ощетява природата; б) идентифициране на заинтересовани събирачи и заготовители от местното население, които проявяват интерес към прилагане на принципите на съвместното управление на природните ресурси, подпомагане на асоциирането им; в) определяне на нормите и условията за събиране на ресурсите от парка; г) съвместна програма за контрол на прилагането на нормите и за мониторинг на ресурсите; д) бизнес-планиране и управление на предприемачески инициативи, които да носят социално-икономически ползи за местните хора.

№	ПРОЕКТ	ЦЕЛ	ОБЕКТ НА ПРИЛАГАНЕ	ОЧАКВАН РЕЗУЛТАТ	ПРИОРИТЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ
		повишаване дела на доставките на къси разстояния			
8	Разнообразяване дейностите на посетителските центрове в НП Рила	Изграждане на нова визия на посетителските центрове, ориентирана към потребителския интерес и стимулиране на традиционни и уникални местни производства	Територията на НП „Рила“	Представени местни продукти и произведения, формиращи Рилска идентичност и уникалност	Среден

**Институционално развитие**

**Програма за развитие на охранителната дейност**

№	ПРОЕКТ	ЦЕЛ	ОБЕКТ НА ПРИЛАГАНЕ	ОЧАКВАН РЕЗУЛТАТ	ПРИОРИТЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ
1.	Повишаване на техническия капацитет и обучение на парковата охрана Подзадачи: <ul style="list-style-type: none"> <li>Осигуряване на екипировка и оборудване на охраната.</li> <li>Обучение на парковата охрана за действие в аварийни ситуации, действия по залавяне на нарушители и пр.</li> <li>Анализ и разработване на стратегия за предотвратяване на</li> </ul>	Целта е обезпечаване на служебно теренно облекло и обувки, както и дребно оборудване (фенер, спален чувал, бинокъл и др.). През няколко години да се провежда	Охраната на парка.	Създаване на условия за нормалното извършване на служебните задължения на парковата охрана. Оптимизиране на мрежата за информирание на туристите и направляване на	Висок.

	<ul style="list-style-type: none"> <li>браконьерство в НП Рила</li> <li>Изграждане на мрежа от контролни пунктове, временни постове и др</li> </ul>	<p>еднодневно или двудневно обучение на парковата охрана за действие в аварийни ситуации, действия по залавяне на нарушители. Периодичното изграждане на контролни пунктове ще помогне за намаляване на браконьерските прояви, както и за направляването на туристическия поток</p>		<p>туристическия поток от момента на първия контакт с парковата територия до момента на излизането от него; създава предпоставки за навременна намеса на охраната в помощ на посетителите. Ясен анализ на браконьерството на защитени видове в парка. Ясни препоръки и план за решаване на проблема</p>	
--	---	---	--	---	--

Институционално развитие					
Програма за консултации, обществена информация и връзки с обществеността					
№	ПРОЕКТ	ЦЕЛ	ОБЕКТ НА ПРИЛАГАНЕ	ОЧАКВАН РЕЗУЛТАТ	ПРИОРИТЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ
1.	Сформиране на Научен консултативен съвет за НП „Рила“.	Този проект предвижда сформиране на научен консултативен съвет с цел осигуряване на по-ефективно управление на Парка,. Предвиждат се поредица от срещи за формиране на съвета и формулиране на	Територията на НП „Рила“.		Висок.

		функциите и процедурите за дейността му.			
2.	Регионални средства за масова информация. Проектът включва разработване на програма за редовен информационен обмен, теренни пътувания за журналисти и добро отразяване дейността на парковата администрация в регионалните медии. Проектът включва и поредица от срещи през тримесечие за преглед на постиженията и проблемите и решава нуждите от допълнително информиране на обществеността.	Целта е преминаване към редовна програма за текущо осведомяване на регионалните медии по отношение дейностите на парка, както и за извънредни събития.	Територията на НП „Рила“.	Текущо осведомяване на регионалните медии по отношение дейностите на парка, както и за извънредни събития.	Висок.
3.	Достъп до информация и предписания за информация: (а) публикуване на сезонно информиране на обществеността за дейностите по управление на парка и за решенията във връзка с достъпа до парка, за районите за събиране на природни ресурси и т.н.; (б) поддържане на страница в Интернет и участие в Интернет мрежа с необходимо ниво на защита; (в) разработване и публикуване на информация конкретно за парка.	Целта е осигуряване на достъп до информация и предписания за информация на широката общественост.	Територията на НП „Рила“.	Осигуряване на достъп до информация и предписания за информация.	Висок

### Институционално развитие

#### Програма за информационно обезпечаване на ДНП

№	ПРОЕКТ	ЦЕЛ	ОБЕКТ НА ПРИЛАГАНЕ	ОЧАКВАН РЕЗУЛТАТ	ПРИОРИТЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ
1.	Географска информационна система (ГИС) на парка. Предвиждат се следните задачи: а) Актуализиране на графичната и атрибутна база данни, въвеждане на нови данни включително за непосредствено	Изграждане на Географска информационна система (ГИС) на парка.	Територията на НП „Рила“.	Необходимостта от въвеждане и поддържане на данни в ГИС формат е от изключително значение за управлението на	Висок.

	<p>прилежащите околпаркови територии, разработване на стандартизирани методики за извличане, сравнение и анализ на информацията с помощта на ГИС на парка.</p> <p>б) Обучение на парковите служители за начини и методи за попълване на базата данни в ГИС на парка (включително използването на системата GPS) и използването и за целите на екологичния мониторинг.</p>			парка и мониторингови програми от различно естество.	
2.	Развитие и поддържане на база данни.	Допълване, прецизиране и поддръжка на цялостната информация за пространственото разпределение, количеството и качеството на популациите, състоянието на биотичния и абиотичен компонент в парка.	Територията на НП „Рила“.	Параметрите, които ще бъдат включени в тази база данни, са свързани както с управлението на туристическия поток и биоразнообразието, така и с административните нужди.	Висок.
3.	Система за комплексен мониторинг.	Система за дългосрочно наблюдение и оценка на състоянието на биомониторите, промените в абиотичната обстановка, с оглед прогнозиране на развитието, предсказване на отрицателни явления и вземане на превантивни мерки за опазване на биологичното	Територията на НП „Рила“.	Прогнозиране на развитието, предсказване на отрицателни явления и вземане на превантивни мерки за опазване на биологичното разнообразие в парка.	Висок.

		разнообразие във връзка със Заповед на министъра на ОСВ с № РД 12/09.01.2004 г.			
--	--	---	--	--	--

#### Институционално развитие

**Програма за развитие на човешките ресурси** Програмата цели разработване и въвеждане на система за развитие на персонала, за израстване в кариерата и редовно обучение на умения за служителите в Дирекцията на парка. Въведена е система за удостоверяване на служителите във връзка с техните специални умения (като оказване на бърза помощ, боравене с огнестрелно оръжие, планинско спасяване, боравене с радиоапаратура, научен мониторинг, интерпретиране и др.). Рамката за развитие на служителите в Националния парк е представена в Наръчник за дейността на служителите на парка. Той предвижда определяне на областите на умения и възможности за специализация за всички служители.

№	ПРОЕКТ	ЦЕЛ	ОБЕКТ НА ПРИЛАГАНЕ	ОЧАКВАН РЕЗУЛТАТ	ПРИОРИТЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ
1	Квалификация и кариерно израстване.	Периодично (през няколко години) организиране на едnodневно или двудневно обучение за повишаване на квалификацията и кариерно израстване на служителите на ДНП.	Служителите на ДНП.	Повишаване на квалификацията и кариерно израстване на служителите на ДНП.	Висок.

#### Подобряване и оптимизиране на инфраструктурата

**Програма за уреждане на собствеността на сгради и съоръжения съгласно действащата нормативна уредба**

№	ПРОЕКТ	ЦЕЛ	ОБЕКТ НА ПРИЛАГАНЕ	ОЧАКВАН РЕЗУЛТАТ	ПРИОРИТЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ
1.	Оценка на състоянието на рушащи се сгради с оглед възможности за	Да се оцени състоянието на	Територията на НП „Рила“.	Премахване или възстановяване на	Висок.



**Подобряване и оптимизиране на инфраструктурата**

**Програма за уреждане на собствеността на сгради и съоръжения съгласно действащата нормативна уредба**

№	ПРОЕКТ	ЦЕЛ	ОБЕКТ НА ПРИЛАГАНЕ	ОЧАКВАН РЕЗУЛТАТ	ПРИОРИТЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ
	премахване или възстановяване_	рушащи се сгради въз основа на цифров модел с оглед възможности за премахване или възстановяване_		рушащи се сгради.	
2.	Определяне на сградите и съоръженията частна собственост и изготвяне на програма за трансформиране на собствеността в публична държавна собственост.	Определяне на сградите и съоръженията частна собственост, включително на търговски дружества и изготвяне на програма за трансформиране на собствеността в публична държавна собственост включително чрез предоставяне на концесии.	Територията на НП „Рила“.	Изготвяне на програма за трансформиране на собствеността в публична държавна собственост включително чрез предоставяне на концесии.	Висок.
3.	Изграждане на контролно информационен пункт (КИП) Карталска поляна и мрежа от контролни пунктове в паркови участъци „Дупница“, „Костенец“, „Говедарци“, „Боровец“	Подобряване на информационната обезеченост за Парка и оптимизиране на контролните дейности	Територията на НП „Рила“ и прлежащата територия	Повишаване на информираността на посетителите и оптимизиране на контролните функции на ДНП „Рила“	Висок